

Ірина Андрощук, викладач кафедри теорії та методики
трудового і професійного навчання
Хмельницького національного університету

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

У статті обґрунтовується зміст моделі формування естетичної культури майбутніх викладачів спеціальних дисциплін професійних навчальних закладів швейного профілю та зроблено аналіз реалізації кожного етапу функціонування даної моделі в процесі підготовки фахівців даного профілю.

Вступ. В умовах синтезу гуманістичних, демократичних і культурних цінностей освіти відбувається нове розуміння особистості викладача та його естетичного розвитку. Соціокультурна цінність естетичного розвитку в сучасних умовах визначається відповідністю змісту та форм найбільш повного та вільного самовизначення особистості у всіх проявах естетичної культури. Всебічність особистості як змістовна характеристика її розвитку пов'язана з формуванням естетичної культури. Відповідно, виховна діяльність ВНЗ повинна бути спрямована на формування естетичної культури майбутнього викладача.

Постановка проблеми. Процес професійної підготовки майбутніх викладачів, як правило, обмежується формуванням безпосередньо професійних навичок, що ж стосується особистісних, морально-естетичних якостей викладача, в тому числі його духовних інтересів, естетичної культури, то це враховується недостатньо. Тому на сьогодні є важливим визначення пріоритетних напрямів та виділення ефективних шляхів і засобів формування естетичної культури майбутнього викладача спеціальних дисциплін професійних навчальних закладів швейного профілю.

Підвищення естетичного розвитку робітника, зростання рівня його естетичної культури залежить від нових організаційних та смислових структур підготовки інженера-педагога. Тому розробка моделі процесу формування естетичної культури майбутніх викладачів спеціальних дисциплін професійних навчальних закладів швейного профілю усвідомлюється нами як один із важливих напрямків теоретичних та прикладних досліджень процесу підготовки інженера-педагога у ВНЗ швейного профілю.

Результати власних досліджень. На основі аналізу основних підходів до розв'язання даної проблеми, навчально-виховного процесу підготовки майбутніх викладачів спеціальних дисциплін швейного профілю, специфіки їх майбутньої діяльності нами було розроблено модель формування естетичної культури майбутніх викладачів спеціальних дисциплін професійних навчальних закладів швейного профілю.

Реалізація даної моделі, на нашу думку, покликана забезпечити розв'язання наступних завдань:

- створення системи підготовки викладачів спеціальних дисциплін швейного профілю з урахуванням історичних традицій, тенденцій та напрямів у моді; їх всебічний розвиток;
- навчання й виховання майбутнього фахівця, здатного активно і творчо застосовувати знання законів композиції, виразності та гармонії в одязі, основних тенденцій моди, існуючих естетичних ідеалів; професійні вміння в діяльності, спрямованій на проектування та виготовлення швейних виробів;
- формування у студентів відчуття форми, матеріалу, ритму та кольору як відповідних естетичних якостей швейних виробів; художнього мислення, розуміння видів та напрямів декоративно-прикладного мистецтва і їх втілення в процесі створення одягу;
- збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, розвиток художніх здібностей, універсальних якостей творчої особистості через залучення студентів до театральної діяльності, до дослідження напрямів розвитку сучасної моди, різних видів декоративно-прикладного мистецтва;
- виховання естетичних інтересів, смаків,

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальних можливостей та втілення їх в процесі створення одягу.

Розробка моделі нами усвідомлюється як послідовний процес, у якому ми умовно виділили чотири етапи. Перший передбачав визначення структури процесу формування естетичної культури. Позаяк, система естетичної культури особистості інтегрує почуттєво-емоційний, інформативний, діяльнісний і трансляційний компоненти, то вони і є її структурними компонентами.

можливостей, шляхів та засобів формування естетичної культури; третій – у визначенні умов, здатних забезпечити реалізацію складових компонентів естетичної культури та вибір засобів та шляхів процесу формування естетичної культури майбутнього викладача швейного профілю. Четвертий, завершальний етап – це розробка безпосередньо самої моделі та її апробація з метою виявлення недоліків.

Згідно з цими етапами, нами розроблено модель процесу формування естетичної культури майбутнього викладача швейного профілю, яка є розгорнутим у часі педагогічним процесом, що умовно поділяється **на три етапи** (Рис 1).

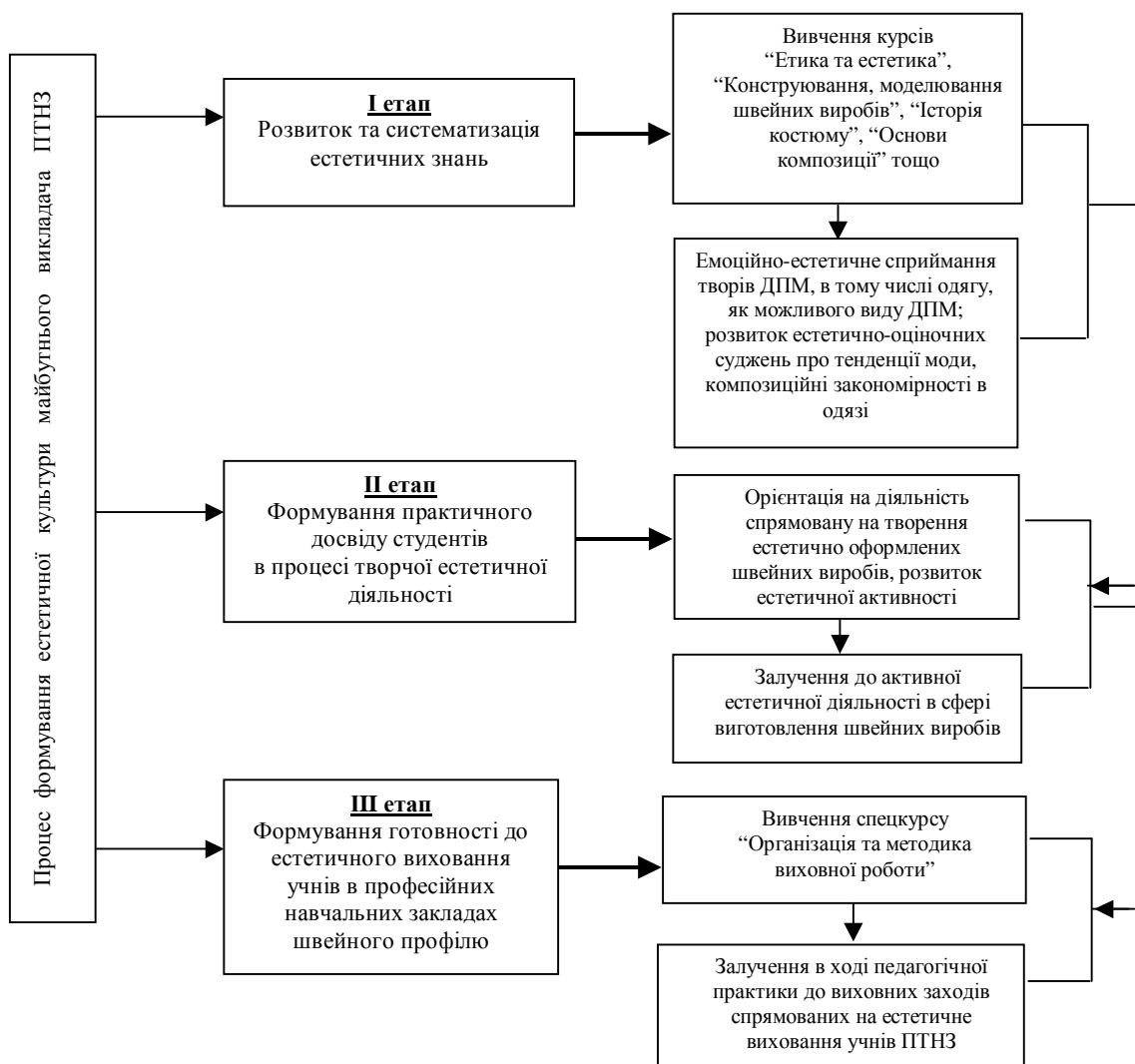

Рис 1. Модель процесу формування естетичної культури майбутніх викладачів професійних навчальних закладів швейного профілю.

Другий етап створення моделі полягав у здійсненні аналізу процесу підготовки безпосередньо викладача спеціальних дисциплін швейного профілю у ВНЗ: визначення існуючих

Так, згідно з нашою моделлю, метою першого етапу процесу формування естетичної культури є розвиток та систематизація естетичних знань студентів. Залежно від якості знань та шляхів їх

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

засвоєння виділяють певні рівні інформованості [2]. Рівень інформованості свідчить про ступінь залучення до цінностей естетичної культури, які нагромаджені суспільством і людством в загальному, про конкретні факти та явища мистецтва і літератури, художнє конструювання, про естетичні моменти трудової діяльності, природного і матеріального середовища тощо. Це загальний рівень інформованості інженера-педагога, без якого неможливий його естетичний розвиток як особистості. Та крім загальної інформованості, в процесі підготовки майбутнього викладача швейного профілю, важливим компонентом естетичної культури виступає спеціальна інформованість, яка пов'язана безпосередньо з інженерно-педагогічною діяльністю швейного профілю та систематичним засвоєнням знань в цій галузі. Це знання основних тенденцій в моді та стилів одягу, які характерні для певної епохи, історії костюма, основам композиції, конструюванню та моделюванню швейного виробу, видам оздоблення одягу, впливу кольору та різних орнаментів на зорове сприймання виробу тощо.

Сукупність спеціальних естетичних знань є основою, на базі якої визначається ставлення до світу моди взагалі та конкретного швейного виробу зокрема, їх оцінка. На цьому етапі важливо не лише сформулювати естетичні знання, а й перетворити їх у переконання, тим самим "опредметивши" естетичне ставлення майбутнього фахівця до дійсності.

Реалізація першого етапу процесу формування естетичної культури відбувається під час вивчення курсів "Композиція костюма", "Історія етнокостюма", "Художнє проектування одягу", "Проектування швейних виробів" тощо.

Розглянемо деякі шляхи оволодіння студентами естетичними знаннями. Так, наприклад, під час вивчення курсу "Композиція костюма" студенти оволодівають естетичними знаннями про відповідність форми конструктивній основі виробу, цілісність форми, гармонійність; відповідність форми стильовому напрямку; гармонійність підбору конструктивних та оздоблювальних матеріалів за кольором, рисунком, фактурою – естетичними ознаками виробу. Оскільки основними елементами композиції є силует, форма, лінії, пропорції, колір, контраст, ілюзія, ритм, художній стиль, то студенти повинні усвідомити, що майстерність побудови композиції полягає в умінні поєднувати окремі й розрізнені елементи в єдине ціле, а через форму передавати власні ідеї, смаки, почуття, тобто створювати новий художній образ. Поряд

з цим студентів вчать враховувати естетичні властивості швейних виробів, звертати увагу на те, для кого виготовляється виріб, яке його функціональне призначення. Вивчають засоби естетичного виявлення форми швейного виробу – масу, форму швейного виробу, відношення його частин, пропорції; ритм як категорію композиції, психологію сприймання ритму, орнамент в естетичному оформленні швейного виробу; колір виробу як засіб композиції, психофізіологічний та естетичний вплив кольору на людину, якості кольору: кольоровий тон, світлість, насиченість, фактори, що впливають на естетичну оцінку кольору; єдність та підпорядкування загальній концепції швейного виробу; симетрію та асиметрію, тотожність, нюанс та контраст, які покладені в основу розробки моделі костюма. Тобто вчать виділяти основні фактори, які визначають естетичну оцінку виробу: відповідність функціям (призначенню) виробу, конструкцію (форму), матеріал, технологію виготовлення. Це сприяє не лише збагаченню спеціальних естетичних знань студентів, а й розвиває їх уяву, індивідуальні естетичні смаки, пробуджує творчу активність до естетичної діяльності.

Отже, завершивши вивчення курсу "Композиція костюма", студенти повинні не лише знати, що розробка будь-якої моделі одягу ґрунтується на єдності законів композиції, а знати та вміти застосовувати ці закони для створення естетично довершеного одягу.

Наступний курс, який сприяє збагаченню естетичних знань майбутніх викладачів швейного профілю, має назву "Історія етнокостюма". Вивчаючи даний курс, студенти оволодівають знаннями про види костюма в різні історичні епохи, особливості їх форми, оздоблення, історію виникнення, матеріали, які використовувалися для їх виготовлення, трансформацію окремих деталей та форми костюма залежно від соціально-економічного розвитку культури, його побуту, культури, естетичних смаків.

Теоретичні знання з історії етнокостюма є фундаментальною базою для розробки сучасних моделей одягу, збагачення естетичної культури. Тому важливо під час вивчення даного курсу засвоїти, що культура кожної епохи використовує певною мірою досягнення минулих епох, шукає втілення своїх ідеалів не тільки в теперішньому часі, але й у минулому. Справжня культура обов'язково пов'язана з національними та народними традиціями. Водночас будь-яка з національних культур живиться не тільки з власних джерел, але й черпає з духовного

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

багатства інших народів. Звернення до культури минулих епох збагачує і доповнює сучасну культуру. На всіх стадіях розвитку культури, у всі часи та епохи зразки костюма були національні. Вони створювалися за допомогою зосередженого проникнення художника в історичну сутність і характер своєї землі, свого народу і виражали цю сутність лише йому відомими шляхами і способами. Сучасна культура не заперечує попередню форму, а удосконалює її естетично, водночас удосконалюючи технологію виготовлення виробів, якість матеріалів та обробки відповідно до власних смаків та ідеалів. Лише виховання культури, глибоке вивчення історії костюма і належна його пропаганда приведуть нас до загальної мети – культури одягу [3].

Курс “Художнє проектування одягу” озброює майбутніх викладачів знаннями про основи художнього проектування, основними принципами художнього проектування (комплексне вирішення утилітарно-функціональних, конструктивно-технологічних, економічних, естетичних вимог в процесі конструювання; врахування особливостей навколишнього середовища та умов експлуатації одягу; досягнення єдності форми і внутрішнього змісту), стадіями художнього проектування та методикою художньо-конструкторського аналізу. Особливо важливо відзначити важливе значення для нашого дослідження тем, у межах даного курсу, пов’язаних з поняттям про естетичну якість виробу, основними естетичними властивостями та їх характеристикою.

Важливим аспектом у процесі вивчення даного курсу є розуміння студентами того, що мистецтво проектування одягу безпосередньо пов’язане з людиною: створюючи костюм, художник-модельєр працює над формуванням зовнішнього вигляду. При цьому костюм відіграє активну роль: ним можна виявити, підкреслити, зробити більш яскравими певні зовнішні дані тієї чи іншої людини. За допомогою костюма можна зорозов збільшити чи зменшити зріст, обсяг фігури, додати інших співвідношень частинам тіла, приховати недоліки статури. Кольором костюму також виявити і підкреслити індивідуальний стиль особистості. Таким чином, одяг є одним з компонентів, що створюють певний зовнішній образ людини.

Отже, логічним завершенням даного етапу є наявність у студентів чіткої системи знань, яка дозволить їм не лише конструювати, проектувати швейний виріб, визначати його композиційні особливості, а й робити його неповторним, естетично завершеним.

Метою другого етапу формування естетичної культури є формування практичного

досвіду студентів в процесі творчої естетичної діяльності. Це відбувається завдяки залученню студентів до активної естетичної діяльності у сфері виготовлення швейних виробів, орієнтації їх на діяльність, спрямовану на творення естетично оформлених швейних виробів, розвиток естетичної активності. Досягнення мети відбувається за рахунок практичних занять з дисциплін “Проектування, моделювання швейних виробів”, “Художнє проектування одягу” тощо. Під час виконання практичних завдань з даних дисциплін студенти вчать розробляти не лише зручні та сучасні моделі одягу, а й естетично довершені, продумуючи кожний елемент костюма, поєднання його структури з формою, вид оздоблення.

Це можливо, по-перше, якщо в студентів є потреба і вміння творити за законами краси, по-друге, якщо вони вміють насолоджуватися працею. Тому залучаючи майбутніх викладачів до діяльності, спрямованої на творення різних моделей одягу, потрібно так організувати цю діяльність, щоб студенти могли кожний етап в процесі виготовлення одягу доводити до його естетичного завершення, до моменту збудження естетичної реакції [4; 5].

Розуміння костюма як одного з можливих видів мистецтва перебуває на низькому рівні. Як показали результати констатувального експерименту, в більшості студентів одяг не усвідомлюється як засіб самовираження, прояву власних естетичних смаків, ідеалів, як один з критеріїв рівня розвитку естетичної культури. Тому орієнтація на діяльність, спрямовану на творення естетично оформлених швейних виробів, повинна будуватися на основі усвідомлення естетичного змісту швейного виробу, тобто за схемою: “швейний виріб” @ “естетична виразність оздоблення” @ “витвір мистецтва”. Увага студентів при цьому зосереджується не лише на врахуванні фактури матеріалу, визначенні форми, кольорової гами, на їх гармонійному поєднанні, а й на самому процесі творчості.

Важливою умовою в процесі орієнтації та залучення до активної естетичної діяльності є наявність інтересу в студентів, який допомагає зосередити, активізувати всі пізнавальні здібності, знання. Щоб студенти повністю включилися в процес виготовлення швейного виробу, як своєрідного твору мистецтва, можна розповісти про історію виникнення даного костюма, його форми, характеристику епохи його існування; дизайнерів, модельєрів, які працюють в певних напрямках, стилях; історію виникнення текстильних матеріалів, видів оздоблення. Як

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

показують результати констатувального експерименту, саме врахування інтересів 63% студентів виділяють як необхідну умову підвищення ефективності процесу формування естетичної культури, а одним із засобів – 44% визначили зустріч з провідними дизайнерами, модельєрами.

При цьому необхідно орієнтувати студентів не лише на те, щоб досконало відтворити швейний виріб, який їм сподобався чи скопіювати його оздоблення в своєму костюмі, а головним чином – на створення нового за змістом, формою виробу, який відображав би їх уявлення про красу.

Змістова спрямованість естетичної сутності праці включає в себе три компоненти: естетику процесу праці, естетику продукту праці, естетику виробничих відносин. Слід звернути увагу і на такий компонент, як краса цілей та ідеалів праці, її спонукальних мотивів. Естетичне ставлення до праці формує відповідні гуманні моральні відношення людей [1].

Важливим фактором активізації творчої активності в процесі естетичної діяльності є суспільний огляд виробу, його оцінка. Виходячи з цього, педагог повинен таким чином організувати діяльність студентів, щоб одним з її завершальних етапів було колективне обговорення та оцінювання об'єкта праці. Причому, оскільки результат діяльності залежить і від якості задуму, то важливо робити їх огляди: колективне обговорення та оцінювання ескізу швейного виробу, його креслень тощо.

Логічним завершенням другого етапу процесу формування естетичної культури є наявність практичного досвіду в процесі творчої естетичної діяльності, який неможливий без оволодіння студентами вміннями виконувати технологічні операції у процесі виготовлення швейного виробу. Вони повинні вміти починаючи з розробки моделі та визначення необхідної фактури матеріалу, виготовляти швейний виріб, надаючи йому естетичної завершеності, а також розвиток творчих здібностей в процесі виготовлення одягу.

Метою третього етапу процесу формування естетичної культури майбутніх викладачів є формування готовності до естетичного виховання учнів професійних навчальних закладів швейного профілю. Реалізація мети даного етапу відбувається під час вивчення спецкурсу “Організація та методика виховної роботи” та залучення в ході педагогічної практики до виховних заходів, спрямованих на естетичне виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів швейного профілю.

Як показали результати констатувального

експерименту, 72% викладачів професійних навчальних закладів швейного курсу вважають за необхідне введення нового курсу, який сприяв би не лише естетичному розвитку, а й практичній підготовці студентів до здійснення процесу виховання, зокрема естетичного, в майбутній професійній діяльності. На нашу думку, таким навчальним курсом є “Організація та методика виховної роботи”. Він розрахований на вивчення протягом двох семестрів, для студентів четвертого курсу. На його вивчення відводиться 48 аудиторних годин, з них 24 – на лекційні, 24 – на лабораторні заняття. Основне завдання курсу – надати студентам навиків виховної роботи з учнями в процесі навчальної роботи та в позаурочний час; вміння спрямовувати роботу на формування в учнів світоглядної позиції: ідей, поглядів, переконань, естетичних ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури.

При вивченні даного курсу розглядаються теоретичні та методичні аспекти процесу виховання: проектування та планування процесу виховання; закономірності та принципи виховання; зміст, форми, напрями та методи виховної роботи в професійно-технічних закладах освіти; методика використання різноманітних методів організації та проведення різних форм виховної роботи з учнями профтехучилищ. Зміст кожної теми естетично спрямований. Так, наприклад, вивчення тем “Методи виховання, їх класифікація”, “Зміст та форми виховної роботи в ПТНЗ” розкривають теоретико-методологічні засади вибору та застосування різних методів, прийомів, форм виховної роботи, яка в тому числі спрямована на формування естетичної культури учнів професійно-технічних навчальних закладів. Теми “Планування виховної діяльності в ПТНЗ”, “Проектування виховного процесу” спрямовані не лише на ознайомлення з видами та формами планів виховної роботи, метою та принципами проектування виховної роботи, основними модулями проектування, а й методикою планування та розробки проекту виховної роботи, важливою складовою яких є естетичний розвиток особистості учня, формування його естетичної культури.

Навчальний курс орієнтовано на формування таких теоретичних знань: поняття, зміст, закономірності, принципи процесу виховання; поняття планування виховної діяльності, види та форми планів; зміст, мета, принципи проектування виховного процесу; класифікація методів виховання, їх коротка характеристика; основні напрями процесу виховання (естетичне, розумове,

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ**

моральне, трудове, фізичне тощо), їх характеристика. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні вміти: планувати та організувати виховну роботу, в тому числі і естетичне виховання в професійних навчальних закладах з урахуванням закономірностей та принципів виховання; підбирати і використовувати різні методи виховання залежно від педагогічної ситуації; розробляти та проводити різні форми виховних заходів, в тому числі й естетичного напрямку, враховуючи рівень культури, інтереси, нахили учнів, специфіку їх майбутньої діяльності.

Вивчення даного курсу є першим етапом у процесі формування готовності студентів до естетичного виховання учнів. Він виступає в ролі своєрідного фундаменту під час залучення майбутніх викладачів до проведення виховних заходів, спрямованих на естетичне виховання учнів ПТНЗ у ході педагогічної практики, позаяк він не лише озброює теоретичними знаннями, а й формує практичні вміння й навички проведення виховних заходів, зокрема тих, які сприяють формуванню естетичної культури особистості; вибору та використання оптимальних методів виховання, в тому числі й естетичного, враховуючи специфіку педагогічної ситуації.

Знання, вміння, навички, сформовані в результаті вивчення даного курсу, закріплюються та удосконалюються під час залучення студентів у ході педагогічної практики до виховних заходів, спрямованих на естетичне виховання учнів. З цією метою студенти ознайомлюються з особливостями групи учнів, до якої вони прикріплені, їх інтересами, нахилами, рівнем культури; визначають найбільш доцільні методи та форми організації виховної роботи з ними; розробляють сценарії виховних заходів та

проводять їх. Це можуть бути різні літературні вечори; подорожі до джерел рідної культури; екскурсії в історію моди; театралізовані покази мод; екскурсії в музеї, ательє мод, етнокскурсії; відвідування театрів, концертних залів тощо. Перед проведенням виховних заходів, студенти ознайомлюються із загальним планом виховної роботи професійно-технічного закладу та планом виховної роботи групи, аналізують та визначають їх доцільність, особливостями учнівського колективу, до якого прикріплені.

Висновки. Отже, реалізація даної моделі не лише дозволить сформувати необхідний рівень естетичної культури майбутнього вчителя, а й підготувати професійно компетентного фахівця, сприяти всебічному розвитку гармонійної особистості майбутнього викладача, здатного в подальшому здійснювати естетичне виховання своїх учнів, передавати їм свої знання, вміння та навички з опорою на прекрасне.

1. Зязюн І.А., Семашко О.М. Національна державна комплексна програма естетичного виховання // Рідна школа – 1995. – №12. – С. 7.

2. Эстетическое развитие и воспитание молодежи. Под ред. О.В.Лармина. – М.: Изд-во Моск. университета, 1978. – 326 с. – С. 52.

3. Харитоновна В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів у процесі проектування та виготовлення одягу/ Молодь і ринок. – Дрогобич. – 2006. – №6. – С. 110 – 115.

4. Щербо А.Б., Джола Д.Н. Форми та методи позакласної роботи з естетичного виховання учнів. – К.: – С. 123.

5. Юзвак Ж.М. Естетичні фактори духовного розвитку особистості. – К., 1999. – 115 с.

di odi odi odi odi odi odi odi odi odi odi odi odi o

В КОЖНІЙ ФРАЗІ – ДУМКА

Голод – вчителя мистецтво

Невідомий автор

Гарні не красиві слова. Гарні – красиві діла.

*Василь Сухомлинський
видатний український педагог*

Кожна річ, що писанням утверджена, не буде у забуття та не відання йти.

*Данило Гуптало
поет, релігійний діяч*

di odi odi odi odi odi odi odi odi odi odi odi odi o